

חברת חשמל לישראל בע"מ

תקציר

הליקויים העיקריים

שיעור ההעסקה של עובדים שיש להם קרובי משפחה בחח"י

שיעור ההעסקה של עובדים שיש להם קרובי משפחה בחח"י הוא כ-24% לעומת שיעור של 27% בביקורת הקודמת. נתון זה מצביע על כך ששיעור העסקת קרובים בחח"י עדיין גבוה.

קליטת עובדים שיש להם קרובי משפחה

לפי נתוני חח"י, בשנים 2008-2013 נקלטו בה כ-3,901 עובדים חדשים. מתוכם 221¹ שקרוביהם עבדו בחח"י במועד קליטתם - כ-5.7% בממוצע, לעומת כ-30% בקליטת עובדים מאוגוסט 2003 ועד סוף שנת 2005² (לפי ממצאי הביקורת הקודמת). יצוין כי בשנת 2013 ירד שיעור הקליטה של עובדים שיש להם קרובי משפחה ל-4.6%.

- 1 לא כולל 32 עובדים שיש להם קרובי משפחה בחח"י שהתקבלו לחברה בשנים 2008-2012 שנמצאו בבדיקות השלמה שערך משרד מבקר המדינה בספטמבר 2013, ולא נמצאו במאגר המידע הממוחשב של החברה. באותן שנים חח"י קלטה אותם כעובדים ללא קרובי משפחה מסיבות המפורטות בהמשך הדוח (ראו להלן).
- 2 דוח מבקר המדינה, סדרי קבלת עובדים עמ' 521-542 דוחות על הביקורת בשלטון המקומי, באיגודים ובמוסדות להשכלה גבוהה, יולי 2003.

קרובי משפחה המועסקים באותה מחלקה או באותו אזור

מבדיקת המעקב עולה, כי בספטמבר 2013 היו בחח"י 98 קרובי משפחה המועסקים באותה מחלקה או באותו אזור. נמצא, כי לפחות 25 מהם עבדו בכפיפות לקרובי משפחה שלהם. העסקה כזו עלולה ליצור ביניהם קשרי עבודה פסולים כהגדרתם בתקנות או לגרום להם לפעול תוך ניגוד עניינים. במקרים אלה מוסמכת ועדת חריגים המוגדרת בתקנות ופועלת בחברה ממשלתית גדולה, כהגדרתה בתקנות, לבחון את האפשרות לתת היתר מנומק להמשך העסקתם של קרובים אלה. זאת - בהתחשב בשיקולים המפורטים בתקנות ולאחר ששוכנעה כי העסקתם לא תפגע בטוהר המידות ובתקינות פעילות החברה, ולהתנות תנאים להעסקתם כך שיימנעו יחסי כפיפות, קשרי עבודה וניגוד עניינים בלי לרוקן מתוכן את משרותיהם. עוד עולה מהביקורת, כי אין בחח"י מעקב מלא אחר יישום ההחלטות של ועדת חריגים. כתוצאה מכך, למרות ההחלטות של ועדת חריגים, ממשיכים חלק מהעובדים לעבוד באותה מחלקה או באותו אזור, אף על פי שהחשש למצב של ניגוד עניינים או יחסי כפיפות ממשיך להתקיים.

המאגר הממוחשב של קרובי המשפחה של חח"י אינו שלם

מאגר קרובי המשפחה של חח"י אינו שלם, לדוגמא: בספטמבר 2013 עבדו בחח"י 99 עובדים שיש להם קרובי משפחה, כהגדרתם בתקנות, והם לא נכללו במאגר המידע הממוחשב של חח"י על קרובי משפחה המועסקים בה.

קרובי משפחה של חברי ועד המועסקים באותו מחוז או באותו אגף

לחלק מהעובדים החברים בוועד העובדים, יש קרובי משפחה המועסקים באותו מחוז או באותו אגף שמתקיימים ביניהם "קשרי עבודה" האסורים לפי התקנות ומותרים רק באישורה של ועדת חריגים. נמצא כי ועדת חריגים של חח"י לא דנה ברוב המקרים האלה, וממילא לא אישרה אותם ולא מצאה להם הסדר ראוי בהתאם לתקנות.

ההמלצות העיקריות

על ועדת החריגים של חח"י לדון בכל המקרים שבהם עובדים מועסקים בכפיפות לקרוביהם, או שמתקיימים ביניהם קשרי עבודה כהגדרתם בתקנות, ולקבוע הסדרים למניעת יחסי כפיפות, ניגוד עניינים, או קשרי עבודה באותה יחידה ולדווח על כך לדירקטוריון.

סיכום

ממצאי דוח זה מצביעים על צמצום מסוים בתופעה של העסקת קרובי משפחה ובעיקר בקליטה של עובדים חדשים לחברת החשמל לישראל בע"מ. עם זאת נמשכת התופעה של העסקת קרובים באותה מחלקה (או באותו אזור) במצבים העלולים ליצור ביניהם כפיפות או קשרי עבודה או חשש לניגוד עניינים.

מבוא

בדוח הקודם³ נמצא, בין השאר, כי שיעור ההעסקה של עובדים שיש להם קרובי משפחה בחח"י בסוף שנת 2005 היה כ-27%. בביקורת הנוכחית ולפי נתוני חח"י נמצא, כי בספטמבר 2013 הועסקו בה כ-3,205 עובדים שיש להם קרובי משפחה (מכלל 13,417 עובדי החברה) - שיעור של כ-24%. עוד עולה מבדיקות שערך משרד מבקר המדינה, כי ל-811 מאותם 3,205 העובדים יש יותר מקרוב משפחה אחד (כ-25%); ל-263 עובדים יש יותר משני קרובי משפחה (כ-8.2%); ול-58 מהם (כ-1.8%) יש יותר מארבעה קרובי משפחה. כלומר - ל-3,205 עובדים שיש להם קרובי משפחה בחברה, יש בסה"כ כ-4,363 קשרי משפחה. החברה מסרה למשרד מבקר המדינה בתשובתה ממאי 2014 (להלן - תשובת החברה או תשובתה), כי בדצמבר 2013 ירד מספר העובדים שיש להם קרובי משפחה ל-3,120, ומספרם הכולל של העובדים הוא 13,188. יצוין, כי שיעור העובדים שיש להם קרובי משפחה בדצמבר 2013 נשאר 24% בקירוב.

מנתוני חח"י עולה, כי בשנים 2008-2013 נקלטו בה כ-3,901 עובדים חדשים. לכ-221 מהם היו קרובי משפחה שכבר עבדו בחח"י (כ-5.7%), לעומת כ-30% קרובי משפחה שנקלטו מאוגוסט 2003-2005⁴ לפי ממצאי הביקורת הקודמת. יצוין כי בשנת 2013 ירד שיעור הקליטה של עובדים שיש להם קרבת משפחה ל-4.6%. משרד מבקר המדינה רואה בחיוב את צמצום התופעה של קליטת קרובי משפחה בחח"י.

עוד עולה מחישובים שערך משרד מבקר המדינה על סמך נתונים שקיבל מחח"י בספטמבר 2013, כי שיעור העובדים במעמד "קבוע בכיר"⁵ (להלן - עובדים בכירים), הוא כ-1.45% מכלל עובדי החברה (195 בכירים מתוך 13,417 עובדים). מבדיקות שערך משרד מבקר המדינה עולה גם, כי ל-63 עובדים בכירים המהווים 32% מתוך 195 עובדים בכירים, יש 102 קרובי משפחה בחברה. זאת, לעומת כ-24% מכלל העובדים להם יש קרובי משפחה בחברה.

על פי נתונים של חח"י ל-86 עובדים שמכהנים בתפקידים הבאים: חברי ועד, חברי מזכירות הוועד וחברי מועצת הוועד (להלן - תפקידי הוועד) יש 120 קרובי משפחה המועסקים בחברה. העסקה זאת מוגדרת בתקנות קשרי עבודה שיש למנעם, אך ועדת חריגים רשאית לשקול בהתאם לשיקולים המפורטים בהן אם ניתן לאשר אותה (ראו להלן).

מבדיקות שערך משרד מבקר המדינה בספטמבר 2013 עולה גם, כי העובדים המכהנים בתפקידי הוועד מהווים כ-0.64% מכלל עובדי החברה, בעוד ששיעור קרובי המשפחה שלהם מכלל קרובי המשפחה שנקלטו בשנים 2008-2013 הוא כ-6.33% (14 קרובי משפחה של עובדים בתפקידי הוועד מ-221 קרובי משפחה שהתקבלו באותן שנים).

ממצאי הבדיקה מעלים, כי עדיין קיים שיעור גבוה, יחסית, של עובדים חדשים המתקבלים לחברה שיש להם קרובי משפחה בתפקידים בכירים ובוועד העובדים. על הנהלת החברה להקפיד לפעול בהתאם לתקנות ולכללי רשות החברות שפורסמו במרץ 2014. כדי לצמצם תופעה זו.

- 3 ראו מבקר המדינה, דוח שנתי א58 (2007), "העסקת עובדים בשמונה תאגידים ציבוריים", עמ' 13.
- 4 דוח מבקר המדינה, דוחות על הביקורת בשלטון מקומי, באיגודים ובמוסדות להשכלה גבוהה, יולי 2003.
- 5 בהתאם להגדרה של החברה.

קרובי משפחה העובדים באותה יחידה

הכללים שנקבעו בתקנות העסקת קרובים אינם חלים על קרובי משפחה שהיו מועסקים בחברה ערב כניסתם לתוקף (אפריל 2005). ואולם, במקום שהעסקת קרובים יוצרת יחסי כפיפות ישירים או עקיפים בין הקרובים, או שקרבת המשפחה עלולה לעורר חשש לניגוד עניינים - חלות התקנות גם על העובדים שהועסקו עוד לפני כניסת התקנות לתוקף.

יצוין, כי ועדת הביקורת של חח"י החליטה בפברואר 2006, בין השאר, כי "לא יתקיימו יחסי כפיפות בין קרובי משפחה לאורך כל הפירמידה הארגונית של חברת החשמל"; וכי "כאשר מועסקים קרובי משפחה ללא יחסי כפיפות [בניהם], הגדרת 'יחידה' תהיה מחלקה"⁶. עוד יצוין, כי בהתאם להוראת עבודה פנימית של חח"י בנושא "גיוס עובדים מחוץ לחברה" שפורסמה בינואר 2013 ועודכנה באפריל נקבע, בין השאר, כי "בכל מקרה לא יועסקו באותה מחלקה קרובי משפחה"⁸ (ההדגשה במקור).

בדוח קודם נמצא, כי "רק בנובמבר 2006 הכין אמ"א [אגף משאבי אנוש] רשימות של קרובי משפחה הידועים לחברה, וציין בין אלו קרובי משפחה מתקיימים יחסי כפיפות ואילו קרובי משפחה עובדים ביחידה אחת. אמ"א העביר את הרשימות למנהלי מחלקות כוח אדם (להלן - מכ"אות) והנחה אותם לפעול למניעת יחסי כפיפות בין קרובי משפחה ולמניעת מצבים של ניגוד עניינים בעבודתם... על פי הרשימות הללו מצא אמ"א שעשרה עובדים כפופים לקרובי משפחתם. כמו כן 120 עובדים מועסקים עם קרובי משפחתם באותה מחלקה (או אזור) ובהם עובדים בכירים ועובדים בתפקידי מטה בכירים. בסך הכול מדובר על 240 עובדים...".

בביקורת הנוכחית נמצאו 49 מקרים של עובדים המועסקים עם קרוביהם באותן מחלקות (או באותם אזורים) וביניהם עובדים בתפקידים בכירים⁹, בסך הכול 98 עובדים. עוד נמצא, כי לפחות 25 עובדים כפופים לקרובי משפחתם.

החברה הסבירה בתשובתה, בין השאר, כי "מרבית העובדים הנ"ל הינם עובדים וותיקים וקבועים, אשר הועסקו בחברה שנים רבות קודם כניסת התקנות (2005) לתוקף, וכי הסכמי העבודה בחברת החשמל... אינם מאפשרים לבצע שינוי במעמדם ובתנאי העסקתם של העובדים באופן חד צדדי" (ההדגשה במקור).

בתקנה (ב) לתקנות נקבע, כי "על אף האמור בסעיף קטן (א), רשאית ועדת חריגים בחברה ממשלתית גדולה ליתן היתר מנומק להעסקת קרובי משפחה שמתקיים לגביהם האמור... ובלבד ששוכנעה כי ההעסקה כאמור לא תפגע בטוהר המידות ובתקינות פעילות החברה, ורשאית היא להתנות תנאים להעסקתם או להעסקת אחד מהעובדים, כך שיימנעו, לפי העניין, יחסי הכפיפות, קשרי העבודה וניגוד עניינים, בלי לרוקן מתוכן את משרותיהם של העובדים".

מפרוטוקולים של ועדת החריגים עולה¹⁰, כי מינואר 2010 - דצמבר 2013 דנה ועדת החריגים של חח"י בכל אותם 49 מקרים שבהם קרובי משפחה מועסקים באותה יחידה (בחח"י זה מחלקה או אזור). ואולם, ב-16 החלטות של ועדת חריגים נמצאו בעיות, כמפורט להלן:

6	המבנה הארגוני של חח"י כולל: אגפים או מחוזות, מחלקות ומדורים.
7	מאותו פרוטוקול של ועדת הביקורת עולה, כי נוהל החברה בנושא של קבלת עובדים קבע איסור העסקת קרובי משפחה באותה יחידה, אך לא הגדיר מהי אותה יחידה, ולכן ועדת הביקורת של חח"י הגדירה זאת בפברואר 2006.
8	סעיף 12.4 בהוראה זאת.
9	כגון: סגן מנהל מחלקה, מנהל עבודה, ראש קבוצה, ראש מדור בכיר, סגן מנהל עבודה וכדו'.
10	"ועדת חריגים" הוגדרה בתקנות כ"ועדה שתוקם בחברה ממשלתית גדולה והרכבה כולל: סמנכ"ל משאבי אנוש, אשר יכהן כיושב ראש הועדה, היועץ המשפטי של החברה ופקיד בכיר בחברה...".

1. בשמונה החלטות החליטה ועדת חריגים שלא לנייד את אחד הקרובים משום שאחד מהם היה צפוי לפרוש, אך עד מועד סיום הביקורת לא פרשו אותם עובדים שהיו אמורים לפרוש, ואף לא התקיים דיון חוזר בעניינם. מהפרוטוקולים של ועדת חריגים עולה, כי בחמישה מאותם שמונה מקרים מתקיימים יחסי כפיפות בין קרובי משפחה, ואף יש חשש לניגוד עניינים ביניהם.
2. בארבעה מקרים נוספים, החליטה הוועדה לנייד או לנסות לנייד, אחד מקרובי המשפחה. עד מועד סיום הביקורת לא בוצע הניוד של אחד הקרובים, ובכל ארבעת המקרים לא הופרדו קרובי המשפחה שמועסקים יחד, ולא התקיים דיון חוזר בעניינם בוועדת חריגים של ח"י.
3. בארבעה מקרים נוספים החליטה הוועדה שלא לנייד אחד מקרובי המשפחה, ואולם בפרוטוקולים של הוועדה לא נמצאו כל נימוקים שיסבירו את הסיבה להחלטות, או פירוט של השיקולים שהועלו בדיוני הוועדה.

לדעת משרד מבקר המדינה, על ועדת חריגים לדון בכל מקרה בקפידה ולשקול את מכלול השיקולים המפורטים בתקנה ולנמק את החלטותיה בפרוטוקולים שלה, במיוחד במקרים שבהם החליטה שלא לנייד אחד מקרובי משפחה שעובדים באותה יחידה. נימוקים אלה חשובים לצורך הפיקוח והבקרה על החלטותיה. כמו כן על הוועדה לקיים מעקב אחר ביצוע החלטותיה, ולוודא כי הן אכן מבוצעות. עליה לוודא כי מקרים בהם ניוד קרובי המשפחה העובדים באותה יחידה לא יצא לפועל מסיבות שונות, יוחזרו אליה לדיון. לפי תקנה 4(ד) על ועדת החריגים לדווח, מדי רבעון, לדירקטוריון החברה על כל החלטות שקיבלה ולפרט את הנימוקים להחלטות אלה. לדעת משרד מבקר המדינה מן הראוי שוועדת הביקורת והנהלת ח"י יעקבו אחר החלטות ועדת חריגים, ויודאו כי היא פועלת כראוי ומקיימת מעקב אחר המקרים שבהם הניוד לא הצליח.

החברה הסבירה בתשובתה בין השאר, כי "המלצות המבקר בנושא מקובלות. נקבע עיקרון לפיו החלטות של אי-ניוד יהיו לתקופה מוגבלת של עד שנה, ובתום תקופה זו יובאו לדיון והחלטה מחדש בפני ועדת החריגים ויבוצע מעקב שוטף אחר יישום החלטות ועדת החריגים, לרבות דיון חוזר ב-16 המקרים המדוברים. חברת חשמל פועלת ותמשיך לפעול לצמצום תופעת העסקת קרובי משפחה באותה מחלקה/אזור" (ההדגשה במקור).

קרובי משפחה המקיימים ביניהם קשרי עבודה או מצויים בניגוד עניינים

מבדיקות שערך משרד מבקר המדינה עולה, כי כ-36% מהעובדים שמשמשים בתפקידי וועד (31 מתוך 86) מועסקים באותו מחוז או אגף עם 37 קרובי משפחה שלהם. "קשרי עבודה" מוגדרים בתקנות, בין השאר, כ"קרוב משפחה המשמש חבר בוועד העובדים", וכתוצאה מכך אף עלול להתעורר חשש לניגוד עניינים. יצוין, כי שניים מהם מועסקים עם שלושה וארבעה קרובים בהתאמה, באותו מחוז או אגף. כי חבר ועד נוסף אף עובד עם קרוב משפחה שלו באותה מחלקה שמוגדרת כ"יחידה" בח"י.

עוד עולה מבדיקות שערך משרד מבקר המדינה, כי ועדת החריגים של ח"י לא דנה ב-28 מקרים שבהם עובדים המשמשים בתפקידי וועד מועסקים באותו מחוז או אגף יחד עם קרובי משפחה שלהם¹¹. יתר על כן, ממסמכי ח"י עולה¹², כי עובד המשמש יו"ר ועד העובדים במרחבים וחבר

¹¹ "חברה ממשלתית גדולה" הוגדרה בתקנות כ"חברה ממשלתית בסיווג 9 או 10, כפי שקבעה הרשות... אשר מתקניה פרוסים בכמה מקומות בישראל".

¹² למעט החלטות ועדת חריגים בעניינם של יו"ר ועדי עובדים מרחביים שהתקבלו ב-23.7.12 ו-21.8.11.

¹² החלטות של ועדת חריגים מ-21.8.11.

המזכירות הארצית¹³ מתוקף תפקידו, מעורב בתהליכי אישור וקביעת תנאי ההעסקה והשירות של עובדים בחברה, ובכללם קרובי משפחתו במחוז (או באגף).

משרד מבקר המדינה מעיר לוועדת הביקורת ולהנהלת חח"י, כי עליהם לעמוד על כך שוועדת החריגים של חח"י תדון לאלתר ב-28 המקרים שבהם 27 חברי הוועד וקרוביהם מועסקים באותו מחוז או אגף, האסורים על פי התקנות, ותפריד ביניהם. או לחילופין במקרים החריגים, תקבע הסדר מתאים שימנע מצב של ניגוד עניינים שבו חבר ועד מעורב בקביעת תנאי העסקה או קידום של קרוביו באותו מחוז או אגף; על ועדת החריגים לוודא, כי חברי הוועד לא יוכלו להשפיע על תנאי ההעסקה של קרובי משפחתם כמו כן על הוועדה לנמק את החלטותיה במקרים בהם החליטה שלא להפריד בין קרובי משפחה אם תהיינה כאלה. יש לקבל החלטות לא רק בנוגע לעובדים המשמשים יו"רים של ועדי העובדים במרחבים כפי שנעשה על ידי ועדת חריגים באוגוסט 2011 וביולי 2012, אלא גם בנוגע לכל חברי הוועד שיש להם קרובי משפחה בחברה.

החברה השיבה: "החברה תוסיף ותפעל לצמצום היקף העסקת קרובי משפחה באותה מחלקה (או אותו אזור), ותקבע הסדרים מתאימים למניעת מצב של ניגוד עניינים ו/או יחסי כפיפות לרבות חברי ועד ומועצת העובדים כמוגדר בתקנות, ובהתאם לעקרונות המנחים שיושמו לגבי יו"ר ועד מרחביים" (ההדגשה במקור).

טיפול מחלקות כוח אדם בנוגע לחברי הוועד ולקרובי משפחתם

בחח"י קיימות 11 מחלקות כוח אדם (להלן - מכ"אות) המטפלות בענייניהם של עובדי החברה, ובכלל זה תנאי העסקתם, קידוםם בדרגות, קידוםם בתפקידים וכו'. המכ"אות מחולקות לפי מחוזות ולפי אגפים.

באוגוסט 2011 החליטה ועדת חריגים, בין השאר, כי כל שינוי בתנאי העסקתם או קידוםם של קרובי משפחה של עובדים המשמשים יו"רים של ועדי העובדים המרחביים או יו"ר ועד העובדים הארצי יועבר לטיפול של מכ"א אחרת (במרחב אחר), והמכ"א המקורית תטפל אך ורק בנושאים שוטפים (כגון: שי, הדרכה, השתלמויות וכו').

לגבי קרובי משפחתו (שלושה במספר) של יו"ר ועד מרחב ירושלים נקבע, כי תנאי העסקתם או קידוםם והטיפול בענייני משמעת הקשורים בהם, יועברו לטיפול של מכ"א אגפית דרום (מכ"א מס' 6).

ב- ספטמבר 2011 החליטה ועדת חריגים, בין השאר, כי כל קרובי המשפחה (שמונה במספר) של יו"ר ועד מרחב דרום, יטופלו על ידי מכ"א המה"ר (המשרד הראשי - מכ"א מס' 1) וקרוב משפחה של יו"ר ועד מרחב צפון יטופל על ידי מכ"א אגפית דרום (מכ"א מס' 6). יצוין, כי הוועדה חזרה באותו דיון על עיקרון מנחה שנקבע על ידי סמנכ"ל משאבי אנוש, כי כל שינוי בתנאי העסקתם או קידוםם, וכן טיפול בנושאים משמעתיים של קרובי משפחה של העובדים המשמשים יו"רים מרחביים של ועדי העובדים, יטופל על ידי מכ"א במרחב אחר. נקבע גם, כי התניה זאת תוכנס לתיקם האישי של אותם העובדים.

בדיון של ועדת חריגים שהתקיים ב- פברואר 2012 ציין אחד העובדים של חח"י, כי "לא ניתן לבצע בצורה ממוחשבת [את העיקרון המנחה שנקבע על ידי הסמנכ"ל למשאבי אנוש], ולא ניתן אפילו לערוך בקרה בצורה ממוחשבת, אלא רק אם כל הטיפול יעבור למכ"א אחרת" (ההדגשה במקור).

13 נציגות מצומצמת של הוועדים המרחביים והסקטוריאליים בחברה.

עוד צוין באותו דיון, כי "המכ"אות הונחו בהתאם" וכי "ועדת חריגים תקיים דיון... לגבי יכולת מימוש ההחלטה [של סמנכ"ל משאבי אנוש] בהיבט מחשובי".

מבדיקות שערך משרד מבקר המדינה על קובץ נתונים של חח"י שהתקבל באוגוסט 2013 עולה, כי ארבעה מקרובי המשפחה של יו"ר ועד העובדים מרחב דרום מטופלים באותה מכ"א שבה הוא עצמו מטופל (מכ"א מחוז דרום - מכ"א מס' 9); וכי שלושה מקרובי המשפחה של יו"ר ועד העובדים מרחב ירושלים מטופלים באותה מכ"א שבה הוא עצמו מטופל (מכ"א מחוז ירושלים - מכ"א מס' 5).

עוד עולה מבדיקות שערך משרד מבקר המדינה על קובץ נתונים של חח"י שהתקבל באוגוסט 2013, כי 38 עובדים שמשמשים חברי ועד ו-45 קרובי משפחה שלהם מטופלים באותן מכ"אות.

החברה הסבירה בתשובתה, בין השאר, כי "לגבי שאר חברי הוועד [למעט שני יו"רים ועד העובדים המרחביים לגביהם דנה ועדת החריגים], חלו הכללים הרגילים של קרבת משפחה בניוד ו/או קליטה, קרי: מניעת העסקה באותה מחלקה ובכלל זה קביעת הסדר מתאים על מנת למנוע מצב של ניגוד עניינים או יחסי כפיפות" (ההדגשה במקור).

משרד מבקר המדינה מעיר לוועדת הביקורת ולהנהלת חח"י כי מצב שבו חבר וועד וקרוב משפחתו מועסקים באותו מחוז/אגף הוא מצב בלתי תקין, וכי עליהן להקפיד על כך שהטיפול בענייניהם של חברי הוועד ייעשה במכ"אות נפרדות לחלוטין מהמכ"אות המטפלות בענייניהם של קרובי המשפחה שלהם. זאת - כדי למנוע חשש לניגוד עניינים, והפעלת לחצים מצד חבר הוועד על המכ"א שמטפלת בענייניו, כדי לקדם את האינטרסים של קרובי משפחתו שבאותה מכ"א.

מאגר מידע על קרובי משפחה בחח"י

בבדיקות שערך משרד מבקר המדינה בספטמבר 2013, נמצאו 99 עובדים שיש להם קרובי משפחה המועסקים בחח"י, אך הם לא נכללו במאגר המידע של חח"י.

בדיקה אקראית של 34 תיקים אישיים של אותם עובדים העלתה, כי ב-16 מקרים הוגשו בשנים 2012-2013 הצהרות שנמצאו בתיקיהם האישיים, ובהן נאמר כי אין להם קרובי משפחה שעובדים בחח"י, על אף שבבדיקות שערך משרד מבקר המדינה בספטמבר 2013 נמצא שיש להם קרובי משפחה שעובדים בה; ארבעה מהם לא מלאו את הטופס כלל, אלא רק חתמו בתחתיתו, ולכן למעשה לא הצהירו כלל; עשרה מהם הצהירו על חלק מקרובי משפחתם המועסקים בחח"י, אך בבדיקות שערך משרד מבקר המדינה בספטמבר 2013 נמצא שיש להם קרובי משפחה נוספים; לגבי ארבעה מהם נמצאו הצהרות מעודכנות ותקינות, אך הם לא הופיעו במאגר המידע של חח"י.

החברה הסבירה בתשובתה, כי "הנתונים הנמצאים בידי החברה באשר לקרבת משפחה, מתבססים אך ורק על הצהרות בכתב של העובדים על גבי טפסים ייעודיים, בתדירות של לפחות אחת לשנה, וכן במהלך קליטה/ניוד/קביעות/מכרז. כמו כן נדרשים העובדים לדווח על כל שינוי סטאטוס במצבם המשפחתי בתוך 14 יום ממועד השינוי" (ההדגשה במקור). עוד הסבירה החברה, כי לגבי 99 עובדים שיש להם קרובי משפחה המועסקים בחח"י ולא נכללו במאגר המידע שלה - 80 מהם לא דיווחו כנדרש על קרבת משפחה, ולגבי 19 הנותרים העלתה הבדיקה של החברה, כי הם אכן דיווחו על קרבת משפחה, אך נמצאו "באגים מחשוביים במערכת המידע או אי דיווח של המש"א [מחלקת משאבי אנוש] למאגר הממוחשב של חח"י".

החברה גם הסבירה בתשובתה, כי לגבי 80 העובדים שלא דיווחו כנדרש על קרבת משפחה, "הנחה סמנכ"ל משאבי אנוש את מחלקת משאבי אנוש לבצע לאלתר הליך בירור משמעותי בהתאם

לנהלים...הליך זה יסתיים עד 1.9.14 ודיווח בהתאם יועבר למבקר המדינה" (ההדגשה במקור). לגבי 19 המקרים שבהם נמצאו באגים מחשביים במערכת המידע הוחלט על כמה פעולות מתקנות או מונעות.

על חח"י להקפיד לעדכן את מאגר הנתונים ולדרוש מהעובדים להגיש הצהרות. עדכון זה נדרש כדי לבנות מאגר מידע שלם ומהימן בהתאם להוראות של רשות החברות הממשלתיות מאוגוסט 2008.

הרשות השיבה למשרד מבקר המדינה במאי 2014, כי בנושאים שהועלו: מתן העדפה בקליטת קרובי משפחה של חברי הוועד ושל העובדים המכהנים בתפקידים בכירים, מעקב לקוי של ועדת חריגים אחר ביצוע החלטותיה, אי-השלמת מאגר מידע כנדרש, קיום ניגודי עניינים פוטנציאליים בטיפול של היחידות למשאבי אנוש בחברי הוועד ומתן הצהרות לא נכונות בעניין קרובי משפחה, "בכוונת הרשות לפנות ליו"ר דירקטוריון החברה בדרישה לקיים על כך דיון בדירקטוריון ולהביא בפנינו תוכנית פעולה לטיפול בליקויים שימצאו, לרבות נקיטת צעדים משמעותיים, ככל שיהיה רלוונטי".

לאחר סיום תקופת הביקורת ב מרץ 2014, קבע שר האוצר מר יאיר לפיד, תיקון לתקנות ולפיו על עובדי החברות הממשלתיות, ובכללן חח"י, למסור לחברה שבה הם עובדים הצהרה בנוגע לקרובי משפחה המועסקים בחברה, לרבות ציון היחידה שבה עובדים קרוביהם. עוד נקבע, כי כל עובד ימסור הצהרה מתקנת "מיד עם היוודע לו על שינוי במידע שמסר בהצהרה האחרונה". כמו כן, על פי התיקון לתקנות עליהן לכלול בדיווח של החברות הממשלתיות לרשות החברות גם פירוט של כל העובדים שהם קרובי משפחה ומועסקים באותה יחידה, עובדים בשיתוף פעולה או ביחסי כפיפות במישרין או בעקיפין, ההחלטות שקיבלה החברה בעניינם בקשר לכך. כמו כן עליהן למסור את המספר הכולל של עובדים שהם קרובי משפחה המועסקים בחברה.

בתיקון לתקנות במרץ 2014 נקבע, בין השאר, כי "בחברה שבה שיעור קרובי המשפחה המועסקים בחברה עולה על 5% מכלל עובדי החברה, תאשר ועדת הביקורת של הדירקטוריון כי למועמד שנבחר כישורים מיוחדים ביחס לשאר המועמדים בהליך הבחירה למילוי תפקידו בחברה וכן תאשר את תקינות ההליך הפומבי ותמסור דיווח על כך לדירקטוריון החברה; עלה שיעור קרובי המשפחה המועסקים בחברה על 10% מכלל עובדי החברה יאשר גם דירקטוריון החברה, לאחר אישור ועדת הביקורת...". לדעת משרד מבקר המדינה על הרשות מוטלת האחריות לפקח על כך.

סיכום

ממצאי דוח זה מצביעים על התמשכות התופעה של העסקת קרובי משפחה בחברה, וכן של העסקת קרובי משפחה באותה מחלקה (או אותו אזור), במצבים העלולים ליצור ביניהם כפיפות או קשרי עבודה האסורים בתקנות, או ניגוד עניינים. קשרי משפחה אלה עלולים להביא לידי יצירת קבוצות השפעה באותה יחידה העלולות לפגוע ביעילות ובשיקולים הניהוליים והעסקיים של החברה וישפיעו על ההחלטות המתקבלות בה בנוגע לתנאי עבודה ומשמעת.

על הדירקטוריון וההנהלה של הח"י לדון בכל המקרים שבהם נמצא כי עובדים מועסקים בתפקידים הכפופים לאלו שבהם עוסקים קרוביהם באותה יחידה, או שמתקיימים ביניהם קשרי עבודה כהגדרתם בתקנות - לקבוע הסדרים למניעתם ולדווח על כך לדירקטוריון.